

Urmas Hännile

Maailma terviseorganisatsiooni (WHO) Euroopa ministrite äsjasel konverentsil Türkmenistanis oli olulise teemana kõne all tubakavaba Euroopa.

Seda eelkõige seepärast, et 2003. aastal koostatud WHO tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsioonist on kümne aasta jooksul olnud minimaalselt tolku. Pigem on areng toimunud soovitud vastupidises suunas. Ehk kuigi mõni riik on suutnud tubakatoodete tarbijate hulka märkimisväärselt vähendada, on Euroopas tervikuna muu maailmaga võrreldes suitsetamine kõige enam levinud.

"Suitsetamine ja alkoholi liigtarvitamine pole nakkushaigused, mis levivad bakterite või viiruste kaudu. Need on haigused, mis levivad sotsiaalselt, näiteks seoses ühiskondliku survega ja sooviga sobida seltskonda, "olla nagu teised", " hindas presidendiproua Evelin Ilves nimetatud konverentsil peetud kõnes suitsetamise põhjusi. "Enamik lapsi ei suitseta oma esimest sigaretti üksi, vaid koos sõbraga. Kui sõber ütleb "ei", jätab teinegi seekord sigareti proovimata."

Nagu eelkirjutatust lähtuvalt küsisid konverentsil osalejadki, kuivõrd on neil jõudu ja võimu öelda suitsetamisele Euroopa mastaabis "ei", ehk kas idee tubakavabast Euroopast on üldse realiseeritav. Seda veel tubakahiidude hoopis vastupidise suunaga aktiivse ja laia haardega lobitöö ajal.

Eestlane on arukas

"Et absoluutselt ei tõmmataks, sellist asja ei saa, aga et on suitsuvabad paigad, seda küll," tõdes jutuks probleemi kohta Pärnu linnaarst Ada Kraak.

Oma arvamuse tõestamiseks meenutas rääkija Liverpooli rae kümme aasta tagust uhket plaani muuta poolemiljoniline linn suitsuvabaks.

Ettepanekust lahvatanud tülisid ja eri tasemel klaarimisi meenutamata piisab vaid märkida, et täna kisub linna 435 000 elanikust WHO väitel tubakat 28 protsenti.

"Meelemürkide puhul otsitakse alati põhjusi nende kasutamiseks ja leitaksegi," muigas linnaarst mõrult.

Samal ajal ei ole tubakavaba Euroopa üldse mitte ilkumise teema: suitsetamise kui laiduväärt harjumuse kahjulikkus on küllalt tõestatud.

Kuid vähe enda tervisele vilistavast pahvijast, tema paha harjumus mõjutab tubaka põletaja lähikondseidki: ligikaudu kolmandik maailmas passiivsest suitsetamisest põhjustatud haigusse surnutest on lapsed.

Lapsed on need, kelle pärast peaks Pärnu suitsuvabaks muutmisega hakatust tegema Pärnu rannas. Esiteks on rannaliiv tulvil sinna poetatud tuhandetest konidest, teiseks on päevitajate tihedus ilusal suvepäeval nii kõrge, et ühe kimutaja tekitatud tossu peab paratamatult hingama hulk teisigi.

Küll on selge, et sellist aktsiooni käsu-keelu korras ette võtta on üksjagu tulutu – inimene on juba olend, kes eelistab ettekirjutustele just vastupidi käituda.

"Et avalikes kohtades ei suitsetataks, see oleks soliidne: eestlased on ikkagi intelligentne rahvas," nentis Kraak.

Veendumust, et komme suits ette panna igal pool, kus selleks himu tuleb, oleks kiire kaduma, linnaarstil polnud. Küll oli ta seda meelt, et pideva selgitustöö ja kasvatuse kaudu võib selleni mingil ajal jõuda.

Ehk rääkija hinnangul samm sammu haaval: esmalt tagasihoidlikumate eesmärkide asemel järjest suuremaid püstitades.

Seejuures on oluline säilitada kainet mõistust ja mitte arutult hoogu sattuda.

"Äärmustesse ega päris jaburaks ei saa sellega minna," manitses Kraak.

Alustatakse 13aastaselt

Et lootusel suitsuvabast Pärnust on alust, tõestab Pärnu linnavalitsuse ja Tartu ülikooli Pärnu kolledži koostöös valminud uuring "Probleemid koolides 2011". Uuring tugineb Pärnu linna üheteistkümne üldhariduskooli 5.–12. klasside ja Pärnumaa kutsehariduskeskuse kokku 3412 õpilaselt saadud vastustele.

Kuivõrd analoogne küsitlus korraldati 2000. ja 2006. aastalgi, võimaldab teadustöö tuua välja tendentse ühes või teises töös käsitlemist leidnud valdkonnas.

Usku toidab eelkõige uuringust järelduv tõik, et tosina aastaga on märgatavalt vähenenud tubakatooteid tarvitavate koolinoorte hulk. Praegu on see näitaja 18,5 protsenti uuringuga haaratud õpilastest.

2000. aastal oli see 28 protsenti.

Samal ajal ei ole ebatervisliku harjumuse küüsi langenute vanus ei tõusnud ega märkimist väärivalt langenud. 2000. aastal oli kimutama hakanute keskmine vanus 13 aastat (poistel 12,8 ja tüdrukutel 13,7).

2006. aastal oli tubakat kiskuma hakanute keskmine vanus 13,4 (poistel 13,1 ning tüdrukutel 13,7).

Tunamulluse uuringu andmeil oli 2011. aastal suitsetama hakanu keskmine vanus 12,9 aastat. Ehk enam-vähem seesama vanus kui Eestis tervikuna.

Tervise arengu instituudi tellimusel Tallinna ülikooli rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituudis 2012. aastal valminud uuring "Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis" tõdes: "Igapäevase suitsetamisega alustati peamiselt 13aastaselt ja vanemalt."

Soome varsti suitsuprii

Naastes tubakavaba Euroopa ja suitsuprii Pärnu juurde, ei saa jätta märkimata selles vallas juba astunud konkreetseid samme. Täpsemalt põhjanaabrite 3. juunist rongides kehtivat suitsetamiskeeldu (Skandinaavia teistes riikides oli see juba varem keelatud) ja lõunanaabrite tehtut: Lätis kiideti heaks lastekaitse seaduse parandused, mis võrdsustavad teadliku laste juuresolekul suitsetamise füüsilise vägivallaga.

Ent soomlastel on veelgi kaugeleulatuvamaid plaane. Olulisim neist kindlasti Soome tubakapoliitikat loova töörühma eelmisel kuul valminud raport "Tubakapoliitika uus aeg", mis sisaldab 60 ettepanekut Soome tubakavabaks muutmiseks.

Kui varem oli seatud eesmärk, et Soome saaks suitsuvabaks 2040. aastaks, siis mainitud töörühma arvates oleks see saavutatav juba 2030. aastaks.

Pisut varem ehk oktoobris tuli analoogne teema jutuks lirimaal, kus riigi terviseminister esitles plaani muuta riik 2025. aastaks tubakavabaks ehk vähendada suitsetajate hulka sedavõrd, et

see jääks alla viie protsendi elanikkonnast.

Praegu suitsetab lirimaal 22 protsenti inimestest. Eestis hinnatakse suitsetajaid olevat 30 protsenti rahvastikust.

Tõiku tubakast ja suitsetamisest

- * 22 protsenti maakera üle 15aastastest elanikest suitsetab.
- * Tubakas tapab varem või hiljem pool tema tarvitajatest.
- * Igal aastal põhjustab tubakatoodete kasutamine kuus miljonit surma, otsa leidnutest enam kui viis miljonit on suitsetajad või endised suitsetajad, üle 600 000 aga passiivsed suitsetajad. Kui suhtumine suitsetamisse ei muutu, on 2030. aastal tubakasurmasid üle kaheksa miljoni.
- * 20. sajandil tappis tubakas 100 miljonit inimest. Praeguste tendentside jätkudes võtab tubakas 21. sajandil miljard inimelu.
- * Miljardist suitsetajast ümmarguselt 80 protsenti elab madala (alla 1035 dollari) või keskmise sissetulekuga (aastatulu kuni 4085 dollarit) riikides.
- * Globaalses mõõtnes tubakatoodete tarbimine kasvab, ehkki mõneski üle keskmise ja kõrge (üle 12 616 dollari) sissetulekuga riigis tarbijate hulk kahaneb.
- * 16 protsenti maakera elanikkonnast ehk üle miljardi inimese on seadustega kaitstud suitsetavate kaaskodanike tubakaterrori eest.
- * Tubakalt saadav maksutulu on 175 korda suurem rahast, mis kulub tubakatoodete kahjulikkuse selgitamisele.

Andmed: WHO infoleht nr 339 juuli 2013